

Tvedestrand sentrum

Som tettsted betraktet er Tvedestrand sentrum av nyere dato enn mange av de andre tettstedene i kommunen. Så seint som på 1600-tallet kunne antallet hus der inne i fjorden telles på fingrene. I et «Mandtals Register over Nedenæs Len, hvorefter den paabudne Verbung Skat skulde udgiffuis» fra 1642 nevnes kun tre strandsittere: Niels Tvedestrand, Jens Cortsen og Svend Skredder. Bunnen av Oksefjorden var da bare et lite strandsted for gårdene Tveite og Berge i Holt. Bøndene på disse gårdene hadde båtene sine der byen nå ligger. Og det var gården Tveite som gav stedet navn (Tveites strand). I dansketida ble Tveite til Tvede, og dette navnet er blitt stående som stedsnavn, ikke bare på strandstedet som ble ladested og egen kommune, men også som navn på felleskommunen da den ble etablert i 1960. Formelt sett var Tvedestrand kommune herredskommune fra 1960 til 1997, da den søkte om bystatus, og fikk det.

Andre tettsteder som perler på ei snor

Også de andre tettstedene i distriktet var lenge lettest tilgjengelig med båt, i hvert fall om sommeren. Det gjaldt bl.a. Gjeving, Dypvåg, Laget, Østerå, Sagesund og Songe på fastlandet, og naturligvis Sandvika på Borøya og Lyngør. Lyngør er spesielt kjent som åsted for det dramatiske slaget mellom engelske og dansk-norske sjøstridskrefter i 1812. Det er reist en minnebauta over de falne i slaget. Og Sandvika på Borøya har fått sitt navn i historiebøkene pga. Richard Wagners dramatiske besøk i 1839, da den seinere så kjente komponisten fikk inspirasjon til å skrive operaen «Den flyvende hollender» der ute - etter å ha lyttet til matrosenes sang og ekkoet fra Askeflu..

Av tettstedene var det vel bare Nes Verk og det eldgamle kirkestedet Holt som lå - og ligger - et stykke unna saltvann. Så vidt vi vet har Holt vært det kirkelige sentrum for distriktet, helt fra kristningstida omkring år 1000. Prestegjeldet var helt fram til begynnelsen av 1700-tallet et av de største på Agder - og prestekallet et av de feteste! Før oppdelinga begynte i 1705, omfattet prestegjeldet foruten Holt sogn også Arendal, Barbu, Tromøya, Stokken, A. Moland, Tvedestrand, Dypvåg og Flost. Slik hadde det trolig vært helt siden langkirka av stein ble bygd på 1100-tallet, og kanskje før det også. Noen mener nemlig at det sto en trekirke på stedet før steinkirka kom, og et hedensk gudehov før den igjen. Bl.a. det eldgamle navnet Holt kan tyde på det.

Øyvind Bjorvatn